

חדשות בן עזר 1089 . 26 באוקטובר 2015

אהוד בן עזר דברים בערב ל"יונים מעל החומה"

ביום חמישי, 22.10.15, התקיים ערב השקה לספרו של בן-ציון יהושע "יונים מעל החומה" בבית הסופר בתל אביב. המפגש היה על רמה אם כי עם מעט קהל. הוגש כיבוד נחמד עם זיתים דפוקים, בורקאס וכעכים ירושלמיים מלוחים. נגן בשם מאיר בֶּרְבִי ליווה את הערב בכישרון רב, תחילה בפרוזדור ואחר כך באולם עצמו. הינחתה את המפגש המו"לית של הספר, מהוצאת צבעונים, ד"ר לאה צבעוני. פתח יו"ר האגודה, הרצל חקק, וכרגיל נתן הרצאה מלומדת. אחריו דיבר איש עליז, שמנמן, כולו שיבה ועורו אדמוני – איש הרדיו והפולקלור יהודה עצבה, שבסיום גם ראיין את בן-ציון יהושע. לאחר מכן הזמינו אותי לדבר וקראתי את המאמר שכתבתי על הספר בגיליון 1062 מיום 23.7.15:

ספר מרענן ומפתיע – על "יונים מעל החומה"

19 סיפורים ונובלה מאת בן-ציון יהושע

צבעונים הוצאה לאור, תל אביב 2015, 231 עמ'

אחת ההפתעות הנעימות ביותר שנחתה על שולחני בשבוע האחרון היתה ספרו של בן-ציון יהושע "יונים מעל החומה". איזה פסיפס חיים מדהים ומרתק של שכונות ירושלמיות מלפני עשרות שנים, עוד מתקופת התורכים והמנדט הבריטי, עם שורשים לחמש מאות שנים קודם, מתקופת גירוש היהודים מספרד ומפורטוגל.

יקצר המצע מלתאר את שפעת הסיפורים המעולים האלה ואציין מהם רק את השניים האחרונים. הראשון בהם הוא "השדכן הספניולי", פנינה סיפורית משעשעת-עצובה על פעילותו של שדכן יהודי-ספניולי בשכונה ירושלמית, ועל החתן הכיליי חג'י ישמעאל, וסופו הנורא.

והשני הוא הנובלה הסוגרת את הקובץ, "דמעת אלוהים באודסה", היא אולי שיאו של הספר, ומלאכת מחשבת מדהימה ומרגשת – על נדודיו של זוג ירושלמי עם בתם התינוקת מירושלים ברכבת ליפו ומשם בספינה לאודסה כדי להימלט מנוראות מלחמת העולם הראשונה העומדת לפרוץ. ביד אמן מתאר יהושע את כל פרטי המסע, בייחוד ברכבת ליפו ובאונייה לאודסה, מכות, פחדים ויסורים קשים, שבמהלכם נהרגת התינוקת מפגיעת כדור ברד גדול בראשה, אך אימה משאירה

אותה בהיחבא על מקומם בסיפון העליון, ובדרך נס הם מגיעים עם גווייתה של הפעוטה לאודסה תוך שהם מערימים על הפקודה להשליך כל גוויית מת לים. קבלת הפנים היהודית הרחומה שהם זוכים לה באודסה, בשנת 1914 לערך, והסוף ה"הפי אנדי" – המתבטא בהצליחם לקבור את בתם בבית הקברות היהודי – כל אלה ממש מרגשים. איזו נובלה מופלאה ומפליאה.

אני אף הזדהיתי עם חלק מהתחנות המתוארות בה, שהשיקו למחקר שערכתי לצורך הרומאן הנידח שלי "והארץ תרעד", שמתאר נסיעה בספינה לארץ ישראל במאה ה-19.

יש לי רק הערה היסטורית אחת מול שפע העובדות שבספר – בסיפור "דמעת אלוהים באודסה" מוזכרים, בנווה צדק, הילד נחום גוטמן ואביו ש' בן ציון. על הילד נאמר שהוא מצייר וכותב. ובכן, מצייר כן, מילדותו, אבל לכתוב החל רק כעשרים שנה מאוחר יותר, ב"דבר לילדים" של העורך יציב, בסיפור בהמשכים "בארץ לובנגולו מלך זולו".

אולי כאשר תוסר ההמולה מעל שפעת ספרים חסרי ערך של סופרים "חשובים" וסופרים חדשים, יעמדו "יונים מעבר לחומה" ו"והארץ תרעד" – במדור "הירוקים לעד" של הספרות העברית הארצישראלית.

אחרי שסיימתי את קריאת המאמר הקצר המשכתי וסיפרתי על הכתיבה ההיסטורית הדוקומנטארית בתוך רומאן בידיוני, הזכרתי את אימרתו של ביסמארק שהפוליטיקאי החכם משתמש לא רק בשקרים אלא גם באמת לצרכיו, וסיפרתי על הספן היפואי שהסיע בסירתו את הקיסר פרנץ-יוזף לאונוייה שעגנה מול הנמל, בתנאי שהקיסר יחביא פניו בין ברכיו, עד כאן הכול אמת, והתוספת שלי בספר, "שלוש אהבות", היתה שהספן גם תקע אז נאד! – אבל דווקא לכך היתה אמינות בלתי-רגילה. וכמובן שכולם צחקו.

אחריי דיבר היטב גם ד"ר משה גרנות והערב הסתיים בנעימים בראיון של יהודה עצבה עם בן-ציון יהושע שחשף פרטים מחייו שמאירים גם את סיפוריו.